

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน กรณีศึกษาตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกของชุมชน และใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) เพื่อค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขในกระบวนการจัดการความรู้ชุมชน การวิเคราะห์ SWOT และหาแนวทางในการสร้างกลยุทธ์จัดการความรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในระดับครอบครัว กลุ่มอาชีพ และระดับชุมชนโดย รายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

ประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ใช้ในการวิจัยเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมี 4 หมู่บ้าน คือ บ้านโคกโคเต่า จำนวน 2,003 คน บ้านลำยางจำนวน 300 คน บ้านสามหนองจำนวน 1,154 คน และบ้านลาดบัวขาวจำนวน 341 คนรวมทั้งสิ้นจำนวน 3,798 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน อื่นๆ ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน พัฒนาชุมชน เกษตรตำบล โรงพยาบาลประจำตำบลและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ตัวอย่าง ได้จากการสุ่มจากประชากรที่กำหนดโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 10 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก อาทิ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มอาชีพ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าส่วนการศึกษานอกโรงเรียน พัฒนาชุมชน และเกษตรตำบล

สำหรับการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์จากการวิจัยครั้งนี้ กำหนดจำนวนผู้ประเมินเป็นคนในชุมชน 3 คนและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการความรู้ที่เข้าใจบริบทของชุมชนโคกโคเต่า 2 คน ดังรายนามในภาคผนวก

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ตำบลโคกโคเต่า ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้าง (Structural In - depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับบริบทชุมชน วิถีชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ในระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่มอาชีพ เครือข่ายภายใน

และนอกชุมชน จุดแข็ง/จุดอ่อน โอกาส/อุปสรรค และแนวทางในการสร้างกลยุทธ์การจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้นำชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ได้แก่ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารโรงเรียน ครู ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น หัวหน้าส่วน/เจ้าหน้าที่การศึกษาออกโรงเรียน และพัฒนาชุมชน ดังรายละเอียดในภาคผนวก

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยติดต่อขอนัดสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยส่งหนังสือแจ้งวัตถุประสงค์ การวิจัยให้ทราบและขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์พร้อมแบบสัมภาษณ์ล่วงหน้า ขออนุญาตบันทึกเสียงและถ่ายภาพเมื่อทำการสัมภาษณ์

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาประเด็นปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนโดยใช้เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) โดยเลือกอาสาสมัครจากกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แยกตามโครงการย่อยเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 10 คน รวมจำนวน 30 คน มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. เลือกผู้นำชุมชนที่อาสาเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน ในตำบลโคกโคเฒ่าเพื่อร่วมประชุมเปิดเวทีชาวบ้าน
2. การกำหนดปัญหาโดยกลุ่มตัวแทน/ผู้นำชุมชน และนักวิจัย ร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาโดยใช้วิธีการจัดประชุมแบบกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็น การสนทนาสอบถามและการสังเกตเพื่อสรุปปัญหาของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของชุมชน
3. การหาแนวทางแก้ปัญห โดยนำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 2 มาร่วมประชุมพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน ทำความเข้าใจ และตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหที่สมาชิกในกลุ่มเห็นด้วยมากที่สุด และจัดทำแผนปฏิบัติการกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาตามแนวทางที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2
4. การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหตามแผนกิจกรรมโดยให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้มีส่วนร่วมโดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการตามความต้องการของสมาชิกในกลุ่มที่ได้ผลสรุปมาจากการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และใช้แบบประเมินผลการจัดกิจกรรมและการอภิปรายกลุ่มหลังกิจกรรมวิจัย
5. การติดตามประเมินผลหลังสิ้นสุดการอบรมเชิงปฏิบัติการตามแผนงานวิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการดำเนินงานที่เกิดขึ้น เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลยุทธ์ของแผนการวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการจากโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันคือการสร้างแผนกลยุทธ์การจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้ความ

เชี่ยวชาญที่เป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และใช้ศูนย์สุพรรณบุรีซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่วิจัยเป็นฐาน เนื่องจากมีความพร้อมในการเป็นแหล่งวิชาการในทุกๆ ด้าน มีบุคลากรที่มีศักยภาพเพียงพอ และสามารถทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนร่วมกับท้องถิ่นได้ตามเป้าประสงค์ สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้มีการศึกษาวิจัยในปีงบประมาณ 2554 มาก่อน โครงการนี้เป็นการศึกษาวิจัยต่อยอดเพื่อให้ผลการวิจัยได้เกิดผลในเชิงประจักษ์ อีกทั้งชุมชนต้องการให้นักวิจัยเข้าไปดำเนินการอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ เพื่อให้ผลการวิจัยได้เกิดผลต่อชุมชนอย่างแท้จริง โดยที่แผนงานวิจัยนี้มีโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการ กำหนดให้จัดทำกลยุทธ์เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนโดยแยกเป็น 3 ด้าน หรือ 3 มิติ กล่าวคือ มิติครอบครัวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต มิติชุมชนโดยใช้เครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ชุมชน และมิติภูมิปัญญาท้องถิ่น

เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย:

1. แบบสัมภาษณ์ (ตั้งรายละเอียดในภาคผนวก)
2. แบบบันทึกการสังเกต การบันทึกภาพและเสียงการอภิปรายซักถาม
3. แผนภาพ (Flip chart) แสดงความคิดเห็น/แผนที่ความรู้
4. แบบประเมินผลความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแผนกลยุทธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)
2. สังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และถอดบทเรียนจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนโดยใช้เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า
3. ใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา เป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแผนกลยุทธ์

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ตามแผนงานวิจัยประกอบด้วยโครงการวิจัยย่อยทั้งหมด 3 โครงการ มีแผนการบริหารงานวิจัย ตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

- 1) จัดประชุมคณะทำงานและที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อกำหนดกรอบและแนวทางในการดำเนินงานโครงการวิจัยร่วมกันทุกโครงการ
- 2) จัดประชุมร่วมระหว่างคณะทำงานวิจัย ที่ปรึกษางานวิจัย ผู้บริหารระดับชุมชน ผู้แทนชุมชนอบต.โคกโคเฒ่า และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการและประสานความร่วมมือ

